

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204596

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ వేద్య శాస్త్రము

బాల చ రి త ము

(మహాకవి భాసరచితమైన సంస్కృతరూపకమున
కాంధానువాదము)

రచయిత

విద్యాన్

నూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తి, యం. పి. బి.సి.

ప్రకాశకులు :

నూరం శ్రీనివాసులు.

[మూల్యము. 1-75.

సర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకునివి

ప్రతులకు:—

శ్రీనివాస బుక్ మార్ట్

ఆర్. ఆర్. సుబ్బయ్యవేణి

నెల్లూరు.

సమర్పణము

వీల వచ్చినంతయూ నీ బోధన
మోషభూ! నీక తెలియ మున్నట్లు
భాగ్యమని యెంచి నీక యర్పణము చేయు
చేజ్జు-తెచ్చు యాత్మతో స్వీకరింపు.

ప్రస్తావన

★

భాసమహాకవి గీర్వాణ భాషలో రచించిన బాలచరిత్ర నును రూపకమున కియ్యది తెలుగుసేతి. యథామాతృకము.

కావ్యదర్పణ శ్రృంగార ప్రకాశిక కావ్యాదర్శ కావ్యాలంకారసూత్రవృత్తిత్యాద్యాలంకారికగ్రంథము లందు భాస శ్లోకములు లక్ష్యములుగఁ జేర్కొనఁబడియున్నవగుట నీ భాసుఁడతివాచీనమహాకవియని విమర్శకుల యభిప్రాయము. క్రీస్తునకుఁబూర్వ మైదారు శతాబ్దాల ప్రాంతము వాఁడని డాక్టరు టి. గణపతిశాస్త్రిలవారినిరి. కవికులగురువగు కాళిదాసమహాకవి తన మాళివికాగ్నిమిత్రమున నీ భాసుని ప్రస్తుతించుటఁ గందుము.

ఇసువదికి మించిన రూపకముల సీమహాకవి రచించె నను ప్రతీతిగలదు. కాని యీనాటికి లభించిన రూపకము లీతనివని చెప్పికొనఁబడునవి పదమూడు మాత్రమే.

1. అభిషేకము, 2. అవిమూరకము, 3. ఊరు భంగము, 4. కర్ణభారము. 5. చాటదత్తిము, 6. దూతి ఘటోత్కచము, 7. దూతివాక్యము. 8. పంచరాత్రిము, 9. ప్రతిజ్ఞాయోగంధరాయణము, 10. ప్రతిమ, 11. బాల

చరితము, 12. మధ్యమవ్యాయోగము, 13. స్వప్నవాసవ
దత్తిము ననునవి భాసరచితములైనవని ప్రసిద్ధిపొందియున్నవి.
ఇంకను యజ్ఞఫలము మున్నగు నాటకములగుండ నీ మహా
కవిరచితములని కొందఱందురుగాని యిదమ్మిమని నిశ్చ
యింపఁబడలేదీనాటినుక.

మహాకవుల గ్రంథకర్తృత్వవిషయమును వివాద
మేనాఁడునున్నదే. గాలచరితము భాసరచనగాదనువాద
మును లేకపోలేదు.

భాసుడతిప్రాచీన రచయితయ్యును నీతని రచనల
లోని వైశిష్ట్యము బహుముఖము. సామాన్యములగు గామా
యణ భారతగాధలనే తనరచనలయందు దీర్ఘవృత్తిములుగ
నిక్షేపించినను నీ తెఱఱగాధలలో మనోరంజకమైన
మార్పులను గూర్పులనుజేయు స్వీతింత్ర్యము నవలంబించెను.
ఈతని నాటకముల బఠించిన సుహృదకుల కందలి గాసిక్య
మనుభూతిమే మ్మియుండును. నాటకములందు యాపాత్రల
ప్రసంగములు సుదీర్ఘములు గాకుండుటయు విశేషించి నాట
కములయందలి యంకిములు చిన్నవిగనుండి ప్రదర్శనయోగ్య
ములుగ నుండుటయు గమనింపఁదగిన విషయములు. ప్రకృతి
నాటకమైన బాలచరిత మీవిషయమున సగ్రస్థానము నంది
యున్నదనుట సత్యహారముగాదు.

ప్రాక్తనదృశ్యప్రబంధలాక్షణికులసిద్ధాంతములకు విరు
ద్ధముగ నీమహాకవి నిద్ర, వస్త్రధారణము, యుద్ధము,

వధయను విషయములను రంగస్థలముపై బ్రదర్శించుట యీతిని నిరంకుశతికుఁ బ్రబలతఁగాఁగము.

హూణభౌనా రచయితలు తమ నాటకములందఱు నుషవ్యక్తిప్రవేశ మసక్త్యంగజూపుదురు. గీర్వాణ నాటకములం దిట్టిప్రవేశము సక్త్యంగనేనున్నది. కాళిదాసమహాకవి తనశౌంధతలనాటకమునందు మేనక్కాప్రవేశము మఱి యొకరినోటఁజెప్పించెను. కాని సానుమతీప్రవేశము తిరస్కరింపఁబడవలసినదేనను. సానుమతి రంగస్థలముపైనున్న చాత్రులకఁ గురింపక కేవలము సామాజికులకేగాన్పించెను. ఇట్లే భవభూతి తమ గామగళాదివ్యక్తిప్రవేశము తనయుక్తిరగామనరిత్రాయందుఁజేసెను. నీతఁము సీత్య తిరోహిత్యు తనభర్తనుజూచును, స్పృశించును. కాని శ్రీరామున కగోచరమైయుండునట్టి యమానుష శక్తిగలదానినిగ భవభూతి ప్రదర్శించెను.

పేక్ష్మియరు తన నాటకములందిట్టి యమానుషవ్యక్తులను ప్రవేశపెట్టెను. మేక్బెత్ నాటకమునందు మృత్యుఁడైన బాంకో మానవాకృతితోనాసీనుఁడగునృశ్యమొక్క మేక్బెత్ కేగోచరమగునగాని తదితరులకామానము శూన్యముగనే గాన్పించును. ఇట్టి విచిత్రసన్నివేశము లీబాలచరితమునందు విశేషముగనున్నవి. మాతంగకన్యలు కంసునకేగాని మఱి యేరికిని గాన్పించరు. మేక్బెతునకువలె దున్నిమిత్తములు గంసుని నిధనమును సూచించును,

బాలచరిత్రనాటకమునందలి యిహివృత్తియు శ్రీమద్భాగవతమునుండి గైకొనబడినది. ఇందు వర్ణనములైన శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు హరివంశమునందును విష్ణుపురాణమునందును బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునందు నుల్లేఖింపబడినవి.

అనుశ్రుతముగ విన్పించెడి దేవకీవసుదేవుల కాగా గారవాసముగానీ కంసునకు భగినీభావుకులైన గల సుధాగానీ యీ బాలచరిత్రమునందుఁ గాన్పింపవు. విశేషించి దేవకీయందు రాణిగఁ జేర్చొనబడినది. వసుదేవునకును గంసునకును సేవ్యసేవకసంబంధమేగాని మామూలుగఁగల్గెలో వి నెడి పితృకీతనము వసుదేవునకులేదు. ఇందలి వసుదేవపాత్రయుదాత్తిమైనది.

పురాణములందు విన్పించెడి దుష్టరాక్షసుఁడు కంసుఁడిందుఁగాఁడు. ఇందలి కంసుఁ డభిమానియుఁ బౌరుషవంతుఁడనగు చక్రవర్తి, రాక్షసప్రకృతికి విరుద్ధమైనవాఁడును. ఇట్టివియునితోధికమగునట్టివియునగు విశేషము లీనాటకమునందు బహుళములు.

ఈ బాలచరిత్ర నాటకాంధ్రీకరణము పూర్తియైన వెంటనే యాధ్యాంశ్లేయభాషా విమర్శకులైన సహృదయులను గొందఱను దీనిని బరింపవేడితిని. అంతయుగాక సింహపురి యందుఁగల గొందఱ విద్వచ్చిగోమణుల నాహ్వానించి వారిసమక్షమున దీనిని బరించితిని. అవసరములగుపట్ల నటనటవారీ యనువాదమును మాతృకతోఁబోల్చి విమర్శించిరి.

ఆ పండితులును విమర్శకులు నేతచాంద్రీకరణ విషయమునఁ దమ సంతసమును బ్రకటించిరి. వారి యాశిషములే దీనిని నేను ముద్రించి వెలువరించుటకుఁ జాలవలయు నిదానములు.

ఇయ్యవసరమున ముని ముందుగఁ బేర్కొనవలసిన వాగు మన్నిత్రులు శ్రీ నగ్లా శ్రీరామమూర్తి (బి. ఎ. బి. ఇడి.) గారు. సహృదయపూర్వకమైన వారి ప్రోత్సాహమే యీ రచనకుఁ బ్రధానకారణము.

గ్రంథముద్రణకై సర్వవిధముల నార్థికరూపమున సాయమొనర్చినవారు మా మిత్రులు శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులుగారు.

ఇట్లు గ్రంథారంభమునకును ముద్రణమునకును గ్రంథ పరిశీలనమునకును దోడ్పడిన సరసులైన పండిత మిత్రులకు నా కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కృతములు. భగవంతుడు వారికి సర్వశుభము లొసంగుఁగాక. వారి పవిత్రాశీస్సులే యీ గ్రంథ మాంధ్ర ప్రిజానీకముయొక్క మన్ననల నందికొను నట్లనుగ్రహించునని విశ్వాసము.

సింహపురి }
25-4-61 }

కృష్ణ మూర్తి.

శ్రీ వేంకటేశాయ నమః :

మహాకవి భానప్రణీతమైన బాలచరితము

ప్రథమాంకము

— .

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించును)

ఉ॥ కాయము గౌరమై కృతయుగంబున నెవ్వఁడు తేజరిల్లె నా
రాయణ నాముఁడౌచు తిపదార్పితలోకుఁడు హేమమూర్తి త్రే
తాయుగమందు శ్యాముఁడయి దైత్యుని రాముఁడుచంపె ద్వాపరం
బాయుగమందు కృష్ణుఁడతఁ డంజనదేహుఁడు ప్రాచుషిమ్మిలన్ 1

సదస్యులకిట్లని విన్నవించును. ఏమిది ? విశ్వాపనన్యగ్రం
థనగు నాకేదియో శబ్దము విస్పించుచున్నది ' తెలిసి
కొందు నిదే.

(తరలో)

గగనసంచారుఁడను నేను.

నూ : తేలిసఁ దిల్చును.

తే. గీ. పుష్పపర్వము పడుచుండె మొరయుచుండె
నానందున దెవట రథము లిష్టట
విగుచెంచెడి నాచుం డీతిగు వెగ
ప్రక్కకులమునఁ బుట్టెన కృష్ణుఁజూడ.
(౧౦౫౫ మించును)

2

సావన
ప

(పృథ్వీశము . నారదుఁడు)

నా :

తే. గీ. మూఁడు లోకాలు సద్గణియూడు సతము
గగనసంచారశీలఁడ కలహస్తియఁడ
బ్రహ్మలోకంబునందుండి బయలుదెరి
భూమికెతంచు నారదమునిని నేను.

3

వినుండిది.

తే. స్వర్గమందున దేవరాక్షసుల యుద్ధ
మాగిపోయిన దేనాడె శుదిమొవలుగ
వేదపాఠాలు తంత్రిన రాదములును
శ్రుతికి నింపపు వైరమ్మ చూడఁదలఁతు

4

అదియునుగాక.

ఉ. నానతిభక్తి బ్రహ్మవచనంబులయందుఁ దలంపఁగా ననం
భ్యాకములైన మౌనిజనుగన్యు తపావన పుణ్యభూములన్
బ్రాకటమైన భక్తగలవాడనఁ కాని యధార్థమెన్నఁగా
చిరయుష్టమే ముదికభీష్టము హేయము వీణవాదముల్. 5

కావున జగత్తునకాద్యుండై నాశిరహితుండై, అన్య
ముండై, నృసింహులమందుఁ గంసవధార్థ ముదయించిన
శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించుటకై గుటకేఁపెంచితిని.
ఎవరిది! పూజ్యురాలు దేవకిదేవి ఈమె. మాయా
శిశుగూఢుడై జనించిన జగదీశ్వరు నొడిలోఁబెట్టికొని
వసుదేవునితో మందమందముగ నడుగులిడుచు
గృహము నుండి వెలువడుచున్నది.

ఉ. ఎవ్వనిచే జగంబపరిహసితఁ బాలితమౌ సురల్పవా
యెవ్వని దేవదేవునిగ నెంతురు రాక్షసనాశకుండెవం
డవ్వనజాతుఁ జక్ర నిశి హస్తములందున మందరాదినా
నివ్వనజాతి యెత్తికొని యేగెడి కొకము రూపుదాల్చినాన్. 6

ఇతిఁడె భగవంతుఁడు శ్రీమన్నారాయణుఁడు.

తే. గీ. అధిక వీర్ముండు కమలప్రతాపఁ డితఁడు
వాసవారుల కదినేత వాసవారి
ముజ్జగము వైజయంతిక పూర్వపురుషుఁ
డితఁడు న్రవ్వ జగత్తుకు గతియుఁ బతియు. 7

ఇక నేమి? కలహకారణ ముత్పన్నమే నైనది భగవంతుడగు శ్రీమన్నారాయణునకుఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి నేనిదే బ్రహ్మలోకమున కేగెదను. త్రిలోక సృష్టికారణుడగు శ్రీమన్నారాయణున కిదే ప్రణామము.

ఉ. సారసప్తలోచన విశాంపతి లోకశుభంకరుండ, దైత్యారిని రావణాసురు మహాహవ మందున గెల్చినట్టి రామా, రఘువంశసోమ, యనమాస బలాంచిత నీకిదే నమస్కారము స్వీకరింపుము జగత్పతి నిన్లనియాడ శక్యమే. 8

(నిష్క్రమించును)

(బాలు నొడిలో నుంచుకొని దేవకి ప్రవేశించును)

దేవకి : అయ్యో. నాకుమారుని జనన సందర్భమునఁ గన్పించిన శుభశకునములు శిశువుయొక్క మహానుభావతను జూచుచున్నవైనను దురాత్ముడైన కంసుని క్రౌర్యమును దలంచికొని విశ్వసింప లేకున్నాను మందభాగ్యురాలను. ఆర్యపుత్రుఁ డెటకేగెనో? (నడచిమొందుఁజూచి) ఇదే సంతోషవికసిత నేత్రుడై ఇతే వచ్చుచున్నాఁడు!

(ప్రవేశము : వసుదేవుడు)

వ : అహో ! ఏమిది ?

ఉ. భూమి పరిభ్రమించెడి ప్రభూతవియత్రల చంచలాకులొ
ద్రాప ప్రచండవాయుసదితంబగు నూతన మేఘగర్జనన్
ఈమహి, రాక్షసాఢ ముఖియించి ప్రజాహితమున్ మచింపరా
నేమొ జనించె విష్ణువని యిత్రతనామదిఁ దోచుచుండెడిన్. 9

(చూచి) ఇదే దేవకి ;

చం. తనసుతులార్యరాపగిది దారుణహత్యకు లోసుగాఁగ నెం
తని వచియింపరాని మరణాంతపు దుఃఖము నాచికొంచు, మా
నిని యిదె సప్తమాతృజు సనిందితజన్మనిమిత్తు నాత్మసం
దనుడను పేరఁగంసనిధనంబును మోయుచు నేఁగుదెంచెడిన్. 10

దేవకి : (సమీపించి) జయమార్యపుత్రులకు.

వసు : ఇది యర్ధరాత్రము దేవకీ, మధురానగరము నుభ
నిద్ర మునింగియున్నది. ఏరును జూడకముం దీబాలు
నిటనుండి తీసికొని పోయెదను.

దేవకి : ఆర్యపుత్రుఁడెటకీ బాలుని గొంపోవుట ?

వసు : సత్యము వచింతును దేవకీ, నాపను దెలియదు. కం
సుఁడేక చ్ఛత్రాధిపతియై జగదేక శాసకుఁడుగ
నున్నాఁడు. మఱి యీబాలు నెఱకుఁ గొంపోవుట ?
కానిమ్ము దై వమెటకీడ్చుకొని పోవునో యటకే యీ
బాలుని గొంపోయెదను.

దేవకి : ఆర్యపుత్రా యీ శిశువును నేనే పరిరక్షింపఁ
దలఁతును.

వసు : ఏమి నీయతిపుత్రవాత్సల్యము దేవకీ,

తే. గీ. రాహుపదనంబునం దుడు రాజితండు
అనుచు నిడుతు నెఱుంగుమో యంబుజాక్షి
కన్న కడుపని తీపెంత యున్నగాని
కంసుడి బాలు మృత్యువు కావె తలఁప.

11

దేవకి : అశంభవమది.

వసు : తథాస్తని దేవతలాశీర్వదింతురు గాక. ఇమ్ము బాలుని.

దేవకి : ఎత్తుకొనుడు. (ఇచ్చును)

వసు : (ఎత్తికొని) ఏమి యీబాలుని బరువు!

తే. గీ. పద్మదళలోచనుండగు బాణుడితడు
వింధ్యమందరసారఁడౌ వీరు డితని
నెలుల గర్భంబునన్ ధరియించె నీమె
తెలియ శక్తిమె యువతుల ధీరగుణము.

12

లోనికేగుమిక దేవకీ.

దేవకి : పోవుచుంటి నిదే నిర్భాగ్యురాలను. (పోవును)

వసు : (చూచుచు) ఈదేవకి

ప్రథమాంకము

తే. గీ. హృదయమిచ్చట నంగమ్ము లచటఁ జూడ
వ్యక్తు లియ్యర వేలెఁ గన్నట్టు సకట.

• ఆకిసంబునఁ దోయంబుసందుఁ గూడ
చంద్రబింబంబు గన్నట్టు సరణి జగతి.

13

పోయినదీమె లోపలికి. నగరద్వారము నైపునకు
నేనును జోయెదను- ఇప్పుడు.

తే. గీ. శిశువులార్చ్యరఁజంపిన చెనటి కంఠుఁ
డనుచు భయదుఃఖములు పిరిగెనఁగ నేను
మందరాద్రిని బాహువులందు నెత్తి
కొన్నరీతిని బాలుని గొనుచుఁ బోదు.

14

(నడచి) ఇదే నగరద్వారము ప్రవేశింతును.

(ప్రవేశించి) ఆహా మధురానగరము గాఢసుష్మప్తిలో
మునిగియున్నది. తగిన సమయము నేనేగుటకు.
పోయెదను. (నడచి) పట్టణము దాటి బయటపడితిని.
ఏమి యీగాఢాంధకారము!

తే. గీ. అంధకారమ్ము అంగంబులందుఁ బూయు
సటుల, నభము కాటుక గార్చు సటుల నుండు;
నేత్రములు రెండునుండియు నిష్ఫలమ్ము
కుజను సేవించు నాతని కొలువు వేతె.

15

ఏమి యీతమాశ్చర్యభావము!

తే. గీ. కానుపించవు దీశలు, వృక్షమ్ములెల్ల
నిటు మనీభూతముగదోచు నివుడు నహజ.
రామభయకమైన యాప్రకృతియెల్ల
నింత విపరీతరూపమ్ము నెటులఁ దాల్చె. 16

కాలాడకున్న దీకటిక చీకటిలో (చూచి) ఏమి యీ
దీపకాంతులు ! దురాత్ముడైన కంసుడు నానగర
నిష్క్రమణ మెఱింగి దీపపు వెలుగులలో నను
బట్టికొనుటకు వచ్చుచున్నాడు గాఢోలును. రాని
మ్మితని దర్శమడంచెద (ఒరనుండి కత్తినిలాగి వెను
దిరిగిచూచి) ఏమిది ? ఒక్కఁడును గాన్పించఁడు !
(వెలుగునుజూచి) ఇది యింకను నాశ్చర్యము !

తే. గీ. అంధకారమిదెల్లెడ నాపరింప
దారిఁ గనలేని నాకుఁ గుమారుఁడు
నడువ వెలుగులఁ జూపుచున్నాడిచేమి
తన శరీరప్రభావుంజమును వెల్లార్చి. 17

ఇదే మార్గము నడచెదను. (చూచి) అయ్యో పవిత్ర
యగు నీయమునా స్రవంతి సకాలవర్షజలపూర్ణమై
యన్నది. నాపడిన శ్రమయంతయు వ్యర్థమేయగునా?
కర్తవ్యమేమి ? (ఆలోచించి) అవును స్ఫురించినది.

చ. రయవిచలన్మహార్యుకలు గ్రాహభుజంగమ దుష్టజంతు సం
చయమును గల్గు నీయమున సాధ్యమె దాటంగ నూహతోడనే
నియు, నిక కార్యసిద్ధికి, ననిందితమద్భుజయుగ్మశక్తియు
స్వయంసపు సాధనంబగుత నాకిపు డాపయి దైవముండెడిన్. 18

(నదిలోదిగి ఆశ్చర్యముతో) ప్రవాహము రెండు
వాయలుగఁ జీలినదేమి? ఇటుప్రక్క జలమీ ప్రక్కనే
ప్రవహించుచున్నది. నాకు మార్గమిచ్చినదీ నదీదేవత.
నడచి పోయెదను. (దిగినడచును) యమునదాటి యీ
వలి యొడ్డు చేరితిని. (వినుటనభినయించి) ఈ హుం
కారశబ్దమేమి యిట? నిర్భాగ్యుడనగు నేను గొల్ల
పల్లెదరికి వచ్చితిని. కానిమ్ము, ఈఘోషమునందే నా
ప్రియమిత్రుఁడు నందగోవుఁడున్నాడు. అయిన-
కంసాజ్ఞచే నేనాతిని బంధించి కళాఘాతము చేసితి
నొకసారి ఈపల్లెకే పోయెదను. ఒకవేళ వసుదేవుఁడీ
యర్థగాత్రమున వచ్చెనని గోపాలురందఱును భీతు
లగుదురేమో! అందుకని యీమట్టిచెట్టుక్రిందనే
తెల్లవాటుననుక వేచి యుందును. ఓన్యగ్రోధ భీవత
లాహా! లోకహితార్థమీ బాలుఁడు కంసుని వధించు
టకే జనియించుట సత్యమేని యీ ఘోషమునుండి
యొక్కని నిటకంపుడు...ఎవఁడో రా నేల? నాప్రియ
మిత్రుఁడు నందగోవుఁడే రావలెను.

(మృతిశిశువునుబట్టుకొని నందగోపుడు : పశేషించును)
 నందగోపుడు : (దుఃఖముతో) విడ్డూ! నీవు మా గృహ
 లక్ష్మి! మమ్మానందింపజేయక విడచి పోతివేల?
 ఏమి యాయంధకారము; నూరుకారెనుబాటల నలు
 వునుగూడ నతిశయించి యున్నది.

తె. గి. ప్రాప్తదాభోద విహితచంద్రాతపమ్ము
 గాన రజని నిమిలితకార యయ్యె
 నీలపద్మంబు కాయంబు నిండ గప్ప
 పవ్వళించిన గోపికాభామ భాతి.

19

ఈ యర్థగాత్రమున నాభార్య యశోద మూడుశిశు
 వును ప్రసవించినది. పుట్టినమాత్ర నీశిశువు మరణిం
 చినది. 'రేపు మాపల్లెవారందఱును శత్రువైద్యులను
 నుత్సవమును జరుపఁదలచిరి. కాన నీశిశుమరణ
 దుఃఖము మావారందఱును బంచకొనరుండ నుండు
 టకై యీమృతిశిశువు నింటినుండి తీసికొనవచ్చితిని...
 పాపము; ప్రసవవేదనాధగాలసతచే మూర్ఛితయై
 పడియున్న యశోదకుఁ దాను గన్నది దారికయో
 దారకుఁడో యనునదియుఁ దెలియదు. అయ్యో విడ్డూ.
 (వచ్చును.)

వసు : ఎవ్వఁడీ యర్థగాత్రమున నిట విలపించువాఁడు?

ఈశ్వరును నానంటి యభాగ్యుడై చూడనోపు!

సం. గో : మఖముతో) మాయంటియందు గ్రీడించుగు
మచ్చు సంతోషపలుపకి మగ్నించితివేమి బిడ్డ?

వసు : స్వమునుబట్టి నాస్మియమిత్రులు సంవగోపుడే యీ
తెలిసి తెలియుచున్నది. అయిన బిలచి చూచెన.
మిత్రమా; సంవగోపా; ఇటురావోయి.

సం. గో (ధయముతో) అయ్యో! ఎవరిది? పరిచిత
పూర్వమైన స్వరముతో సంవగోపా, సంవగోపా
యని పిలుచుచది నన్ను! గాక్షచుడో? లేక విశా
నమా! భయంకర కాశిగాత్రి- చేతులయందు మృత
శిశువు! అయ్యో; రేమిచేయుట యిప్పుడు.

వసు : మిత్రమా; సంవగోప, అన్యథా భావింపకుమయ్యా,
రమ్మిటకు.

సం. గో. (చెవియొగ్గి విని) అయ్యో ప్రభువు ననుదేవుడని
స్వరమునుబట్టి తెలియుచున్నది. సమీపింతును.
అయిన నేనీతని కడకుఁబోయి చేసెడి దేమి? కంసుని
మానతి నీతఁడొకప్పుడు గొప్పినైన నన్ను కొరకా
నెబ్బలు కొట్టి బంధించెఁగదా కావున నేనేగ నీతిని
కడకు... అయిన, ఏల నాకీ యల్పబుద్ధి, ఎన్నియప

కారముల మున్నీతఁడు నాకుఁ జేసిరుండలేను ?
నాకు సంతోషము గల్గినపుడీతఁడు నానందించెను.
కష్టము గల్గినపుడీతఁడును దుఃఖించెను. ఒక్కసారి
రాజశాసమున నీతఁడు నన్ను శిక్షించినంతనేమఁమె?
ఈతని కడకేగెదను. మఱి యిబ్బడనేమి చేయుట !
కానిమ్మిటులఁజేసెదను. (సమీపించి చూచి ఆశ్చర్య
ముతో) ఏమి తెల్లవారిసద యేమి? ఎక్కడిదీనెలుగు!
వసుదేవప్రభువు శిశువును చేతిలోనుంచుకొని
యున్నాడేమి? (సమీపించి) ప్రభువులకు విషయము.

వసు : దేవతామూర్తులైన మీగోవులన్నియుఁ కుశలమా
నందగోపా.

సం. గో : చిత్తము ప్రభూ కుశలమే.

వసు : పరిజనులకు మీకు కుశలమేగదా !

సం. గో : ఏమి? పరిజనులనియూ? కుశలమే ప్రభూ !

వసు : ఏమిది మిత్రమా దాచుచున్నట్లుంటివేదియో ?

సం. గో : నురేమియును లేదు స్వామీ.

వసు : సత్యము ననివనిచో నామీద ఒక్కే.

సం. గో : ఇది మేమి పాపము స్వామీ, చిత్తగింపుఁడయిన.
నేటి యర్థరాత్రమున నాభార్య- కాదు కాదు, మీ

దాసి, యశోద యీయూడుశిశువును ప్రసవించినది. పాపమీ శిశువు పుట్టగనే మరణించినది. రేపు మా పల్లెలో నింద్రయజ్ఞమను మహోత్సవము జరుగును. కావున మాయూభీరజన మీశిశుమరిణ దుఃఖమునకు సానుభూతిని జూపకుండునట్లు నడువఁగాళ్ళు రాక యన్నను నేనేకాకినై యీదారికను దీసికొని వచ్చి తిని. పాపము యశోదయుఁ దాను ప్రసవించినది దారికయో దారకుడో యెరుగనే యెరుగక మూర్ఛితయై పడియున్నది.

వసు : ఎంతకష్టము? మృత్యువు నెవఁడు వంచింపఁగలఁడు? మిత్రమా కాష్టభూతమైన యీమృత కళేబరము నావలఁ బారవేయుము.

సం. గో : పారవేయలేను ప్రభూ.

వసు : లోకధర్మమేయిది. పారవేయుము.

సం. గో : ప్రభువుల చిత్తము అయ్యో బిడ్డా (ఏడ్చును)

వసు : ఏడ్చిఫలమేమి? లేమ్ము నందగోపా.

సం. గో : (లేచినవీరించి) ఈదాసుని కర్తవ్యము స్వామీ.

వసు : నీకును దెలియునుగదా నందగోపా కంసహతకుఁడు నాయాద్వర పుత్రులను బొట్టను పెట్టుకొనెనని.

నను : నీవతి బలపగా కమసంపన్నుడవని నేనెఱుగనా
మిత్రమా.

సం. గో : ఇదే వినుడు నాబలము స్వామి. కొన్నలతో
భూమిని క్రుశ్కగించెడి బలీవర్దములను గొమ్ములఁ బట్టి
గెంటి వేయగలను. బురదలో కూరుకొనిపోయిన
బండిచక్రముల నెత్తివైచెదను. అంత బలనంజెడ
నీశిశువు నెత్తికోలేకున్నాను స్వామి. నాచేత నగు
నట్లులేదు.

(గరుడునితో పంచాయుధములు ప్రవేశించును.)

గరుడుడు :

ఉ. ఏను సుపర్ధనాముడ సతింద్రియవేగ నమన్వితుండఁ దే
జోనిధి శార్దధన్వుని విశుద్ధరథంబు కేతనంబునై
దానవ నిర్బరు ల్బహువిధంబుల మున్ను రణంబుసేయునాఁ
దానలినాట మోసితి మహద్భుతవిష్టుజలంబు లోడుగాన్. 21

చక్రము :

తే. గీ. ఏను శ్రీకృష్ణకరముల నెనయుచుండు
చక్రనాముడ మధ్యాహ్ననస్తహయుని
యుగ్రతేజంబుఁ దాల్చు పీయూషమథన
సమయమున నిర్ణరారులఁ జంపినాడ.

22

శార్దూమ :
 శా. సస్మమువారె నానడు మజనము విష్టువు కేలఁబట్టుట
 స్పన్ను, దురంతరాక్షనగణంబులతో సని సేయునప్పుడున్
 ఎన్నబలంబునందుఁ బరిహీనత గల్గదు సుంతయేనియున్
 వెన్నుకృప స్థయింతు నరివీరనికాయమునెల్లఁ బెల్లుగన్. 23

కౌమోదకి :

తే. గీ. శ్రీమహావిష్టునాజ్ఞ నశేషరిపుల
 హోరరణరంగమునఁ గలగుండు పఱచి
 అమరరిపురక్తనిమ్నగలందు మునుఁగు
 గదను కౌమోదకినామమనతఁ గందు. 24

శంఖము :

కం. కీరాబ్ధిసుండి హరిచే
 గారామున నెత్తఁబడిన కంబువు నొడున్
 నారావ మింత విన్ననే
 యారాక్షనకులము భస్మమయ్యెడు నాజిన్. 25

నందకము :

తే. గీ. ఏను నందకనాముడ నెదుగు లేడు
 సంగరంబుల నొక్కఁడు సర్వజగతి
 విష్టుడేవుండు స్మరియింప వేగఁ జనుచు
 నమరభూమిని సాయంబు నలుపువాడ. 26

చక్రము :

తే. గీ. చక్రశార్దనందక గదాశంఖములను
శస్త్రములము మనమనుర శాసకులము
వాసుదేవ నిమిత్తమై వచ్చినాము
దేవదేవుని నభిను వర్తింతు మెపుడు

27

కావున రండిదే మనుష్యలోకమున నవతరింతము.
గోపాలవేషప్రచ్ఛన్నులమై ఘోషమునందే యవతరించి
యట భగవంతుడైన శ్రీమన్నాగాయణుని బాలచరితము
ననుసరింతము రండు.

అంగరు : అట్లే (అని విష్ణుని సమీపింతురు.)

నను : ఈ బాలుని నమస్కరింపు మిత్రమా.

సం. గో : చిత్తిము ప్రభా. గాజదారక నమస్తే. నమస్తే.
(నమస్కరించును) నిన్ను నీవే భరించుకొనుముతండ్రి.
గోపాలమాత్రులము మాకా నిన్ను భరింపఁగల
బలపగాక్రమములు.

చక్రము : నమో భగవతే నాగాయణాయ. దేవా

తే. గీ. దేవరాక్షసకోటికి నీప కాదె
నర్వమును నిర్ణయించెడి శాసకుఁడవు
ఓయి యదువంశకేతువ, మాయులేఁడు
సందగోవుఁడు చురుకదసంబు గనుము.

28

వసు : ఎత్తికొనుమీ బాలునివును, నందగోపా.

నం. గో : చిత్తిము. (ఎత్తికొనును)

వసు : తెల్లవారినది నీవిడ నింటి కేగుము.

నం. గో : (చూచి యీశ్వర్యమతో) ఈవీంత గనుఁడు
ప్రభూ, ఈబాలిక బంధనములూడి క్రిందబడినవి.

వసు : ఇనియంతయు బాలుని ప్రభావము నీనేగుము.

నం. గో : చిత్తిము. (పోబోవును)

వసు : ఇటు రమ్మొక మాట.

నం. గో : చిత్తిము. ఏమి స్వామీ.

వసు :

త. గీ. ప్రకృతిచేతనె వాత్సల్యపరుడ వివు
కలదు ప్రైతియు నాపైనఁ గాన వినుము
దృఢశేషము రక్షింపఁదలచి పుట్టె
ప్రాణరక్ష యాదవులకి బాలుఁడేయి

29

ఎట్లు పోషింపఁదలఁతు వీబాలుని?

నం. గో : ఆలకింపుఁడు స్వామీ, మాగొల్లపల్లెలో నొక
యింట పాలుత్రావును, వేతొకయింట పెరుగు
దినును, చుతొక్కయింట వెన్న నారగించును,
ఇంకొకయింట పాయసము జుట్టును. ఇంకాయేల
ప్రభూ మాగొల్లపల్లెకీ బాలుఁడేనుగడ.

వసు : అట్లే కానిమ్ము మఱలి పొమ్ము నీవిక.

సం. నో : చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

వసు : నిష్క్రమించెను సందకోపుడు. నేనును మధురకే
పోయెదను. (నడచి, విని) ఈరోదస శ్వేమేమి? కంస
భయముచే సందకోపుడేడ్చుచుఁ దిగి వచ్చు
చున్నాఁడు గాఁబోలును- (నడచి, చూచి) బ్రతికినట్లు
న్నదీ నిజ. (అలోచించి) ఈ బాలికను దేవకి యొడ్డిలోఁ
బట్టి కంసుని ప్రతారిం చెదఁగాక. (బాలిక నెత్తికొని)
ఇంతటి గురుత్వమేమి యీ బాలికకు నేమోయలే
నట్లది? అవును; కుమారునివలె నిదియు నీష ద్భేదము
గల యొక చైనతిమే. ఎత్తికొని మధురకేగెదను.
(నడచి) ఏమి యాయమునాన్రవంతి యట్లె పాయలుగ
నిలచియున్నదికను! దాటెదను. యమున దాకి
యీనలకు వచ్చితిని. ఇదేనగర ద్వారము. మధురా
వాసులింకను సుఖుష్టిలోనే యున్నాఁడు. నగరము
లోని కేఁగెదను. (ప్రవేశించి) ఇదే నృశంసుఁడైన
కంసుని భవనము జ్యేష్ఠాశ్రితమువోలెఁ గాన్పించు
చున్నది. (మఱియొకప్రక్కఁ జూచి, ఇది మాయిల్లు
శ్రీనివాసమై యొప్పుచున్నది. గృహములోనికేఁగి
దుఃఖితమైన దేవకి నోదార్తును. సర్వేశ్వరుఁడు శుభ
ములు ప్రసాదించుఁగాక. (నిష్క్రమించును)

ప్రథమాంకము సమాప్తము.

ద్వితీయాంకము

(మాతంగయువకులు ప్రవేశింతురు)

మాతంగస్త్రీలు : రమ్మ కంసరాజా రమ్మ, కన్యలమైన
మమ్ము పెండ్లాడుము.

(రాజు ప్రవేశించును)

రాజు : (ఆశ్చర్యముతో)

చ. ధర యిటుహర్షితంబగు నతర్కితరీతిని సాధపంక్తులున్
గరము చలించి కూలె తరంగల్ పటనావనుజ్జలయుందు ని
త్తరి శకునంబులేమి ఫలదానముచేయు సుఖంబు దుఃఖమో
యరయంగజాల ముందుంగల యర్థమ దెట్టిదో కానరాదుగా 1

మాతంగస్త్రీలు : రమ్మ రాజా, రమ్మ. మేము కన్యకలము
వివాహమాడుము మమ్ము.

రాజు : (మాతంగ కన్యలనుజూచి)

ఉ. లేరిటరక్షిహుమలు. లేరు కరాగ్రనితాంతదీపికా
ధారిణులౌ భుజస్యవనితాగణము లృపనాంగణంబునన్,
ఆరయంగారణంబిదియ శ్యామశరీరలు నంజనాభలౌ
నిరిటు మందిరాంతరప్రవేశమొనర్చుట కక్కజంబుగన్ 2

మాతంగస్త్రీలు : రమ్మ మహారాజా; పెండ్లి చేసుకొమ్ము
మమ్ము.

రాజు : సృష్టింపబడినట్లున్నదీ మాతంగ యువతులు!

ఉ. ఎవ్వని క్రోధవృష్టి శమియింపఁగఁ జేయు ఘహార్తమాత్రనే
యివ్వసుధారివర్గము, దినేశహిమాంకుహుణ్ణాశనాదులున్
ఎవ్వని దానదాసులిక మృత్యువు కెవ్వఁడు మృత్యురూపుఁడో
అవ్వసుచేళు నన్ను దరియంగను దూఁడుతుజేయ శక్యమే. 3

మాతంగస్త్రీలు : రమ్మ ప్రభూ రమ్మ.

రాజు : పొండు మీరిటనుండి- (చూచి) ఎట్లదృశ్యలైరింత
త్వరఁగ ! ... గృహభ్యంతరమున కేఁగెదనివుడు.

(శాపము ప్రవేశించును)

శాపము : ఎటకేఁగెదవోయి రాజా యిది నాయుల్లు!

రాజు : (చూచి)

ఉ. ఈతఁడెవండు గర్వగృహమిగతిఁ జొచ్చెడి శంకలేక ఉ
ల్కాతఁ జేతఁ దాల్చు కడులావునఁ గజ్జలివర్ణచేహుడై
వితభయాతివేగుఁడయి భీకరధుష్టుఁడు పింగళాక్షుడై
ఈతఁజి నన్నుఁ జీరెడి మహేశ్వరుమూఁడవకంటిమంటనాన్. 4

ఎవ్వండవు నీవు ?

శాపము : నన్నే యెఱుంగవా ! మహాకర్షి శాపమును,
వజ్రబాహువు నాపేరు.

తే. గీ. ఇదె శృణానమునందుండి యేగుడెంతు
చండరూపాన, చండాలనదృశరూపి,
నే గహలమాల ధరించుందు వత్తు
కంసరాజుచిత్తమునఁ జొరఁగాఁ దలంతు. 5

ద్వితీయాంకము

రాజు : ఎంతటి యసంభవకార్యమునకుఁ గడంగితోవి

శా. హైమప్రాభవకూటకందరము రమ్యాలోకగుల్మప్రభా
ధామంబౌ కుధరమ్ము మేరువు గరువ్యాతంబుచే వాయనం
బెఘనన్ జలియింపఁజేయునటె యింతే దుంగరంగత్తరం
గామేయోదధివారిఁ గ్రోలఁజనుమూర్ఖా పామ్ము హస్యాన్పదా. 6

శాపము : నమఁయుము వచ్చినపు డెఱుంగఁ గలవు లెమ్ము.
(తిరోహితుడై యుండును)

రాజు : ఏమి అప్పుడే సురిగిపోయెనే! పోనిమ్ము. శయ్యాశల
మున సుఖముగ నిద్రింతును. (నిద్రనభినయించును)

శాపము : నిద్రించినాఁడితఁడు. అలక్ష్మీ, భలతీ, కాళరాత్రీ,
మహానిద్రా, పింగళాక్షీ రండిటకు మీరందఱును
మందిరములోని కేఁగుదము.

(రాజుఁ ప్రవేశించును)

రాజుఁ : (శాపమును జూచి) లోపలకుఁ బోరాదు.

శాపము : ఎవరమ్మా నీవు.

రాజుఁ : నన్నేయెఱుంగవా, ఈకంసరాజు లక్ష్మీని.

శాపము : అగును, నీవు రాజులక్ష్మీవి. తొలఁగుమమ్మా,
యీభవనము నాస్వాధీనమైనదివుడు.

రాజుఁ : ఛీ,

బాలచరితము

శా. అలంకాపురిఁ బోటు మధ్యహము మూఢా యిద్ది నీవెట్టులో
 రీలోనేఁగఁగలాఁడ విచారవ కీవెవ్వాని కాళ్లంటితే
 లా లావుల్పలుకంగ నిట్టు లిది నాయావాన మేనుండ నీ
 కీలోనకా బోటఁ జూడఁగా వశమె పొమ్మిందేల నీవుండఁగకా ॥ 7

శాపము : తల్లీ, లక్ష్మీదేవీ, నీవీకంసశరీరము విడువ వల
 యును. ఇది భగవానుడగు విష్ణువు నాదేశము.

రాజశ్రీ : ఏమి విష్ణుదేవునాజ్ఞయా? ఆయ్యో ఎంతకష్టము.

కం. చిరసహవానముగలుగుటఁ
 దరమే విడువంగఁ గంసధరణిపునితనన
 ఆరుదగు గుణగణములచే
 బరిబంధితనైతి వీనిఁ బాయఁగ వశమే. 8

అయిన ననతిక్రమణీయుము. వైష్ణవాదేశము. ఆవిష్ణు
 దేవునికడకే యేఁగెదను. (నిష్క్రమించును)

శాపము : వెడలిపోయినది రాజలక్ష్మీ. ఇంకనీభవనము మా
 సర్వస్వము. అలక్ష్మీ, ఖలతీ, కాళరాత్రీ, మహానిదా,
 పింగళాక్షీ రండు గృహభ్యంతరమునకేగి శున
 జాత్యుచితముగ స్వైరవిహారము చేయుదము.

అందఱు : (కంఠునిఁజూచి) నేటినుండి చరిత్రహీనుడవు
 గమ్ము రాజా.

ద్వితీయాంకము

శ్రావ : తే.గీ. కలుషచరితుండవైతివో కంసరాజు
అమదూకుని శాపమ్ము నైన నేను
గాఢనండ్లైషమొనరింతుఁ గాన నీవు
నాశ మొందెద వచిరమ్మె నమ్ము మిద్ది.

9

(అంతర్ధానమగును)

(ప్రతీహరి ప్రవేశించును)

ప్రతీ : (కంసునిఁజూచి) ప్రభువులకు జయము.

కంస : ఎవరు నీవు !

ప్రతీ : నేను యశోధరను ప్రభూ.

కంస : అటులా, అయిన యశోధరా ఆవచ్చిన మాతంగ
కన్యలను నీవు చూచితివా?

ప్రతీ : మాతంగకన్యలా ప్రభూ ! నిత్యమును దమపాదసన్ని
ధిని దిరుగువారలకే తమ దర్శనము దుర్లభము. మఱి
మాతంగకన్యలు వచ్చిరంగురేమి స్వామీ.

కంస : స్వప్నము గంటినేమో. బాలాకిని రమ్మనుము
యశోధరా.

ప్రతీ : చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(కాంక్షితుడు ప్రవేశించును)

కాంచు : విజయము మహారాజులకు.

కంస : బాలాకీ, పెనుగాలి, భూకంపము, ఉల్కాపాతము,
దైవత ప్రతిమలు ననువిషయములు నాకనుభూతము
లైనవి యీరాత్రి. నీవు జ్యోతిష పురోహతులకడకుఁ
బోయి వీనిఫలమును చెలిసికొని రమ్ము.

కాంచు : మహారాజా వారావిషయమై మనవి చేయు
మన్నారు.

కంస : ఏమని?

కాంచు : చిత్తగింపుఁడు

కా. అకాశంబుననుండి భూతమొకఁడయ్యా రాజ కార్యార్థ మీ
భూతాకంబున నూడిపడ్డదిట కల్లోలంబుగా దుందుభుల్
భూకంపంబులు పెల్లురేగినవి నమ్మోహించె లోకంబులు
తృకంబున్మోయంగ బాలజనన శ్రీబ్రహ్మమోదంబునన్. 10

రాజు :

తే. గీ. ఎవని జన్మంబుకతన నియవనియెల్ల
శైలనహతంబుగా నిటు నంచలించె ?
ఎవని పుత్రుండో యాతఁడు ఎఱిగి రమ్ము
జట్టి జన్మకుఁ గారణమేమో గనుము. 11

కాంచు : చిత్తము. (నిష్క్రమించి మఱల ప్రవేశించును)
మహారాజులకు విజయము. దేవకి ప్రసవించినది.

రాజు : ఏమి శిశువు.

కాంచు : ఆడు శిశువు.

రాజు : అసత్యము. ఆడుశిశువు జనించుటచే నిట్టి మహాద్భుత శకునములు సంభవించునా ?

కాంచు : అనుగ్రహింపుడు, ఎన్నడు సత్యమాడినవాడను గాను. తమభృత్యవర్గముచే బరివేష్టించబడిన దాది యొడిలోనుండగ నేనాయాడుశిశువును జూచితిని.

రాజు : భూసురులనోటి యసత్యమైనను సత్యమేయగును. పొమ్ము వసుదేవుని మామూళ్లగఁ గొనిరమ్ము.

కాంచు : చిత్తము (నిష్క్రమించును)

రాజు : వసుదేవుడు సత్యవాదియూ ధర్మశీలుడును. నాతో నన్యతము పలుకడు. కానిమ్మాతనినోటినుండియే సర్వమును విందును.

(వసుదేవుడు ప్రవేశించును)

వసు : (తనలో)

తే. గీ. చివికి యీ శరీరమ్ము కృశించెనిట్టె
కనుల పట్టుతమరణంబు కాంచి కాంచి
కంసరాజేంద్రుడితఁడు నిష్కరుణుడరయ
ఇతని సంపున సేవకు గతిని బోడు.

12

లోకప్రవృత్తియే యిట్టిది.

తే. గీ. రాజశబ్దంబే భయదంబు శ్రవణములను
వినిన వినకున్న అందరకును డరితి
భీతిచెందిన లేకున్నఁ బలచె నేని
చనక తప్పదు రాజాననము రెంటు.

13

(రాజును సమీపించి ప్రకాశముగ)

వచ్చితిని శౌరసేనీపుత్రుడా.

కంసు : కూరుచుండుము యాదవీపుత్రా.

వసు : అట్లే (కూరుచుండి) మమ్ము పిలిపింపఁ గారణము ?

కంసు : ప్రసవించెనా దేవకి ?

వసు : ప్రసవించినది.

కంసు : ఏమి శిశువు.

వసు : (తనలో) అనృత మాడవలసివచ్చినది. కానిమ్ము
బాలరక్షణార్థము వచించినది యనృతమైనను సత్యమే
యగును. ఏమని చెప్పదును- ఇట్లు చెప్పిచూచెదను.
(ప్రకాశముగ) ఆదుశిశువును గన్నదామె.

కంసు : తే. గీ. కూతురైనను గానిమ్ము కొమరుడైనఁ

గాని చర్చక తప్పదేమైనఁగాని

దైవ మేరితిఁ దలఁచిన దాని నేను

పొరుషము చూచి వంచింప వలతునివుడు.

14

(ప్రతిహరి ప్రవేశించును.)

ద్వితీయాంశము

ప్రశ్నీ : పృథువులకు జయము మారాణి విన్నవించుచున్నది.
ఆడుశిశువనియు మహాగాజులను గ్రహింపనలెనని
యును.

వసు : శౌరసేనీపుత్రా, పాపమీదేవకీకోర్కి మన్నింపుము.
తెల్లుల కాడుబిడ్డలయందు మమకార మధికతరము.

కంస : సీవానర్చనసమయముమఱచితివా?

తే. గీ. ఋషి మధూకుండు నాడు నాకిడిన శాప
సమయమున నాకు జేసిన సమయ మేమి?
దేవకీగర్భములనెల్లఁ దెచ్చి యిత్తు
ననుచు బుల్కిన నాలుకేమాయె నిపుడు.

15

వసు : సమయమా అయిన యాదని యనను.

ప్రశ్నీ : మారాణి కేమని సెలవిత్తురు?

కంస : యశోధరా యిట్లని వచింపుము. ఈవిషయమున నిం
తయు నెదుగు చెప్పవలదనియు వేటాకయభీష్టము
మన్నింతు ననియును.

ప్రశ్నీ : చిత్తము!

కంస : దారికనిమ్మనుము యశోధరా.

ప్రశ్నీ : అపశ్యము ప్రభూ

వసు : (తనలో) మనశ్శాంతిని గోరు నాకీనాడు కర
సంతాననిధనపాపము సంగ్రహిస్తుంచుచున్నది. ఒకవేళ
బాలునే తెచ్చియిచ్చిన- పల యీదింత నాకు?

తే. గీ. ఈశువు మున్నె చచ్చిపోయినది కాని
మజల జీవించెనిది బాలు మహిమ వలన
అవ్యభావంబె రక్షింప నగును నేడు
చావదీబిడ్డ చంపగా జాలడెపడు.

16

కంసు : బిడ్డను తెమ్ము యశోధరా.

ప్రతీ : (పభువుల యాజ్ఞ (నిష్క్రమించును)
(దారిక నెత్తి-కొని ధాత్రియు రక్షిపురుషులును) ప్రవేశింతురు.

అందరు : మెల్లగ నగువుచుమ్మా. ఇదే మధ్యమద్వారము.
ప్రవేశింపుము.

ధాత్రి : (ప్రవేశించి) ఇదే శిశువు ప్రభూ. చాలసేపటినుండి
రక్షించుచున్నాము.

కంసు : (బిడ్డను చూచి) ఈ శిశువు ముఖమునందు గాఢ
లక్ష్మణములు గాన్పించు చున్నవి. నాకును స్త్రీ వధ
చేయవలసినంత గతికట్టినది. (అని అబిడ్డను త్రసికొనఁ
బోవును)

ధాత్రి : మెల్లగ ప్రభూ మెల్లగ.

కంసు: శిలావతిమ ఈకంసుఁడు. సాహసము చేయకతప్పదు

తే. గీ. ముని మధూకుని శాపసంజనిత యిద్ది
నప్తమంబగు గర్భ మానతికి దీనిఁ
జంపినంతనె నాకగు శాంతి గాన
చంపెపను దీనిఁ గరుణయుఁ జంపుకొనుచు 17

(శ్రీసికొని నటకి) ఏమి యీవింత!

తే. గీ. ఒక్క తుండము పడెనేల నొక్కటద్దె
ఎగసె మింటికి, రెండుగా చీలి, శిశువు
ఇది జగత్తున జన్మింప హేతుపెద్దె
శస్త్రజాలంబుచే నన్నుఁ జంపుటొకట. 18

ఓహో యిది యిప్పుడు -

తే. గీ. నిశిత శూలాగ్రమందున నిలచి బళిర
యేల తండ్రించుచున్నదీ బాల యిప్పుడు
నాశకాలంబు పొవ్తించు నాఁడు ప్రళయ
కాళరాత్రి జనించెడి కరణిఁ దోచు. 19

(కార్యాయని సుపరివారయై ప) వేళించును.)

కార్యాయని :

తే. గీ. సుంభమహిషనిసుంభులు సురిగిపోయి
అమరవర్గంబు హతశత్రువయి సుఖింప
నేను వసుదేవునింట జన్మించినాను
పేర కార్యాయని యటంచు విలువఁ బడుదు. 20

కుండోదరుడు :

ఉ. నాదు పరాక్రమంబున రణస్తలి శతులఁ జీల్చునట్టి కుం
డోదరనాముఁడ౯ భగవదూర్ధ్వతఃస్థవిశిష్టవేత్తిగన
రోదసి నిండునట్టులతిరూక్షనినాదముచేసినాఁడ నేఁ
డాదట రాక్షసాళి హతమార్చఁగ భూమికి వేగవచ్చితి౯. 21

శూలము ;

ఉ. శూలమనేను ఉజ్జ్వలము నుందరమౌ తనువెప్పఁబుట్టిదై
త్వాళి మధించి లోకము సుఖాన్వితమునైనరింపవచ్చితి౯
పొలఁగఁ గార్తికేయుఁడు నముద్రముసంగల తారకాసురు౯
గాలుని పాలికంపినటుకంనుని నేఁబరిమార్తు నిచ్చట౯. 22

నీలము ;

తే. గీ. నేను సంగ్రామశూరుఁడ నీలనాముఁ
డను రణంబున వెనుదీయ నట్టి బలుఁడ
క్రౌంచమును న్కందునట్ల నిక్కంపహతకుఁ
గదన మందున గెల్తు నిక్కంబు నేఁడు. 23

మనోజవుఁడు ;

తే. గీ. దేవికార్యార్థ మిటకేఁగుదెంచునేను
మారుతనమానవేగుఁడ మహికి దిగీతి
నే మనోజవుఁడను తృణనివహ మగ్నిఁ
గాల్చు రీతిని గెల్తు రాక్షసుల నెల్ల 24

కార్యాయ ; కుంజోదగా, శంకుకర్ణా మహానీలా, మనో
జవారండు చూరందగను. శ్రీమన్నారాయణుని బాల
చరితము సనుభవించుటకు మనమందఱమును గోపాల
వేషప్రచ్ఛన్నులమై ఘోషమునందవతరింతము.

అందరు ; దేవ్యాక్ష. (కార్యాయుని పరివారముతో నిష్క్రమించును.)

రాజు ; తెల్లవారినది.

తే. గీ. అగుట శాంతకర్మచితమైవ గేహ
మేను జీచ్చెద శాంత్యర్థ మిప్పుడు నాకు
శాంతి గలుగంగఁ జేసెద శాంతి పతన
మద్ది యొనఁగూర్చు శాంతి నాకని తలంతు. 25

(నిష్క్రమించును)

(ద్వీతీయాంకము సమాప్తము.)

తృ తి యాం క ము

(వృద్ధగోపాలకుడు ప్రవేశించును)

వృద్ధగోపాలకుడు : ఓ కుంభదత్తా, ఓరీ మేఘదత్తా ఓ ఘోషదత్తా గోవులను మేపుడు బాగుగ. ఈ బృందా వనములో మన గోవులు నీరు త్రావి హుంభారవము చేయుచు వచ్చును. ఇదిగో యీ వృషభము గోశాల నుండి వెలువడి కొమ్ములతో పుట్టల నెగజిమ్మి నల్ల కలువపూమాలలో యన్నట్లు భయంకర వర్ణములు గల పాములు కొమ్ములపై వ్రేలాడుచుండ వింతి గొల్పుచున్నది. అట మఱియొక యెద్దు తోకను సారించి జానువులఁ గుదించి చంద్రునివలె తెల్లనైన శరీరకాంతితో వాడియైన కొమ్ములతో భూమిని పెళ్ళి గొరుచున్నదో యన్నట్లు ప్రకాశించుచున్నది. ఇదే దామకుని పిలతును. ఓరీ దామకా గోవులను దూషలతోఁ గూడ ప్రమాదములేనిచోటఁ గట్టి యుంచి నీవిటు రమ్మ.

(దామకుడు ప్రవేశించును)

దామకుడు : ఎన్ని పచ్చికబయళ్లు మా ప్రభువు నంద

గోవునకు ! కుమారుడు పుట్టిన నాటినుండియు సంతోషమధికతరమైనది మా పల్లకే. ఈ గోవుల నిటనేయుంచి మామామకడకు బోయెదను. (సమీపించి) నమస్కారము మామా.

వృ. గో : మనకును మన గోధనమునకును శాంతి గలుగుగాక.

దామక : మామా మననందగోవునకు కుమారుడు జనించిన నాటినుండియు గోగణము పశురోగమునునది యెఱుగదు. మన గొల్లపల్లె వారందఱును ఎంత యుత్సాహముగ నున్నారు! మామా ఇత పూలు పండ్ల సమృద్ధి ఇంతంతనిరానిది. పాలును నేయును గొల్లలు.

వృ. గో. : ఈ వింత వింటివా దామకా మన నందగోప పుత్రుడు పదిదినముల శిశువుగా నున్నపుడు పూతన యను రాక్షసి స్తనములకు విషము పూసికొని నందగోపీవేషముతో వచ్చి శిశువు నోటియందు తొమ్మించినది పాలిచ్చు నెపముతో. దాని నెఱింగి బాలుడు క్రిందకు ద్రోసెను. అదియు రాక్షసికారము చాల్చిచచ్చి పడినది. మఱి కొన్నాళ్ళ కాలిశువున కొక్కమాసము నిండి నిండక మునుపే శకటుడను రాక్ష

నుండు శకటరూపమున వచ్చెను. వానిని బాలుఁ
డొక్కకాలితోఁ దన్ని పిండి పిండిగఁ జేసి పైచెను.
వాఁడును రాక్షసాకారము దాల్చి మే చచ్చెను.
తరువాత మానవుఁ నిండిన యాశిశువొక్క యింటి
లోనికేగి పాలు త్రావును మఱియొక్క యింటిలోఁ
బెరుగు తినును. వేతొక్క యింటిలోనికేగి వెన్న
భక్షించును. ఇంకొక్క యింటిలోనికరిగి పాయసము
జాఱును. మఱియొక్క యింటిలోని తక్కింపుటముపైఁ
గన్నుంచును. ఇదిగని గోపికలు కోపించి నందగోపికీ
విషయమెఱింగించిరి. ఆమెయఁ గినిసి యొకత్రాడు
తీచి బాలుని నడుమునకు బిగించి దానిని తోటికి
గట్టిగఁ గట్టినది. తరువాత నేమి జరిగినదో తెలిసి
నదా? బాలుఁడా తోటిని లాగికొనుచుఁ బోయి
యమశార్జునులను రాక్షసులు జంటవృక్షముల రూప
ములతో నున్నవారి మధ్యగాఁ బోయెను. ఆ రెండు
చెట్లును వ్రేళ్ళతోఁ బెళ్ళగింపఁబడి పటపట విరిగి
పోయినవి. ఆ రాక్షసులు తమ నిజరూపములతో
నాశనమైరి. అదిగని మన గోపజనమంతయు బాలుఁడు
బహుపురోక్రమవంతుఁడనియు నతనిని భర్తృదామో
దరొండనుపేరునఁ బిలువ వలయుననియు ననిరి.

ఇంకఁ గొన్నిదినములకా బాలుఁడు పెరిగి
 కొంచెమునటు పరుగెత్తు వయసువాఁడై యుండఁగ
 ప్రలంబుడను రాక్షసుఁడొకఁడు సంధిసోపునవలె
 వేషము వేసికొని బాలునికడకువచ్చి సంకర్షణ నెత్తి
 కొని పారిపోవుచుండెను. వెంటనే బాలుఁడది యెఱింగి
 యారాక్షసుని తలపై నొక్క గ్రుద్దు గ్రుద్దెను. ఆ
 గ్రుద్దుతో గ్రుద్దు బయటకువచ్చి వాఁడు రాక్షస
 రూపుఁడై చచ్చి పడెను. మఱొక్క వాఁడు బాలుఁడు
 గోపాలురతోఁ గలసి త్రాటిపండ్లు తినఁదలంచి
 త్రాటితోపునకేగెను. అటు ధేనుకుండను రాక్షసుఁడు
 గాడిదరూపముతో వేచి యుండెను. దానిని గూడ
 భర్తృదామోదరుఁడెరింగి తనయెడమకాలితో త్రాటి
 పండ్లను బంతులవలె నెగదన్ని గాడిదపైకి విసరెను.
 ఆ దెబ్బలతో నాగాడిద రాక్షసాకారము ధరించి గిర
 గిర తిరిగి చచ్చెను. ఆ తరువాత మఱియొక దానవుఁడు
 కేశి యనుపేరుగలవాఁడు గుఱ్ఱము రూపముతోరాఁగ
 భర్తృదామోదరుఁడు మోచేతితో దానిఁజొక్కలో
 నొక్క పోటు పొడిచెను. ఆ పోటునకది రెండుగాఁ
 జీలి రాక్షసాకారము ధరించి యటనే పడినది. ఇటు
 లేన్నియని దామకా భర్తృదామోదరుఁ డొనర్చిన
 మహాద్భుతకృత్యములు!

దామ : అది నరేగాని మామా యిప్పుడు భర్తృవామోద
రుఁడీ బృంహావనమున గోపకస్యలతో హస్తీసకము
నర్తించుటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

వృ. గో. : అయిన గోపాలురమందఱము నాతని హస్తీసక
నృత్యమునఁ బాల్కొని యానందింతుము.

దామ : అపును పోదము పద మామా (నిష్క్రమింతుఁడు.)
(ప్రవేశము)

వృద్ధగోపాలకుఁడు ప్రవేశము.

వృ. గో. :

తె. గీ. నిత్యము ప్రభాతవేళ నాదిత్యుఁడుదయ
మందకయ మున్న నద్భుక్తి నమృతపూర్ణ
ధేనుగణముల లోకమాతృకలఁ బూజ
సల్పుఁడు నిఖిలజనము శీర్షముల వంచి.

1

మా గొల్లపల్లె సౌభాగ్యమేమని చెప్పఁగలను! ఆడం
బర వేషములతో పటహముల ధరించి యందఱమును
వినోదించుటకేగుచున్నామిప్పుడు. ఇదె మాగోపికా
కన్యలు. రాపమ్మా ఘోషశుందరీ, ఎందుకు నన
మాలీ యాలసింతువు, ఇదిగో చంద్రశేఖా, విన

తృ తీ యాం క ము

నమ్మా మృగాశ్చ, రండు త్వరగ నేగుదము.

(అందరు వచ్చి) నమస్కారము ఘామా,

వృ. గో. : వచ్చితిగా తల్లులారా ఇడుగో యన భర్తృ
దామోదరుడు ఆవుపాలవంటి తెల్లని శరీరముగల
సంకర్షణునితోడను గోపాలురితోడను గలసి గుహ
నుండి వెలికి నచ్చు సింహమువలె నచ్చుచున్నాడు !
చూడుడు!

(గోపాలురితోఁ గలసి సంకర్షణ, దామోదరులు
ప్రవేశింతురు)

దామోదరుడు : (ఆశ్చర్యముతో) సహజసుందరులైన యీ
గో ప క న్య క ల వేషరామణీయకము కనులపండు
వానర్చుచున్నది.

చం. వికసితపద్మప్రతముఖనికాము ల్లపనీయ పుల్లచం
పకనదృశాంగరాగములఁ బ్రాభవమొప్పెడి గోపకన్యకల్
వికచ వనప్రసూనపరివేష్టిత కేశకలాపహస్త దా
మకములు దాల్చి యాడుదురు మాటలఁ దేనియ
లొల్కుచుండఁగన్. 2

సంకర్షణుడు : ఇదే గోపాలురు వచ్చిరి.

ఉ. కొందఱు మోదితాత్ము లిఁకఁ గొందఱు పంకజప్రసాదతలం
దందుఁ జరించుచున్నవిహారము సేయుదు రందఱందము
త్పిందఁగ, గోగణంబులు విశృంఖలహుంభనినాదమిత్తఱిన్
కల్పదుగఁజేయగోపకలుగానమొనర్తురుకర్ణపేయమై.

వృ. గో. : అవును వ్రాభూ, అందఱును గ్రీడాసన్నద్ధులై
యిట కేతెంచిరి.

దామఘండు : స్వామికి జయము.

సంక : గోపాలురందఱును వచ్చిరా దామకా.

దామ : అందఱును వచ్చిరి స్వామీ, ఆటలకు సర్వసిద్ధముగ
నున్నారు.

ధామో : ఘోషనుందరీ, ఇదిగో వనమాలా, చూడుమిటు
చంద్రారేఖా, మృగాక్షీ నీవును వినుము. మన మందఱ
ఱమును పల్లీజనుల కనురూపమైన 'హల్లీసకనృత్య
మును జేయుదము.

అందఱు : తమయిష్టప్రకారమే యాడుదము.

సంక : దామకా, ఇదిగో మేఘవాదా డప్పులను వాయిం
చుడు.

ఇంద్రును : అట్లే

తృ తీ యాం క ము

వృ. గో. : మీరు హల్లీసకమాడుచో నేనేమి చేయుదును
స్వామీ.

దామోదరుడు : చూచుచునుండుము శాంతా.

వృ. గో. : చిత్తము ప్రభూ.

(అదఱు సృత్యములు చేయుదురు.)

వృ. గో. : భళిభళీ! ఏమిపాట! ఏమిగానము! వాద్యముల
మ్రోయింపులేమి! ఎంత కనువిందైననాట్యమిది! నేను
గూడ నాడెదను. కాని నేను అలసియుంటినిది చూచి
చూచి.

గోపాలకుడు ప్రవేశించును.

గోపాలకుడు : అయ్యో, అయ్యో ప్రభూ పాటిపొండిలనుండి
పారిపొండు వేగము.

దామోదరుడు : ఏల ఈభయోద్వేగములు బామకా

గోపాలకుడు : ఇడుగో స్వామీ యాయరిష్టవృషభుడను
రాక్షసుడు పిట్ట పిడుగునలె తనగిట్టలతో భూమిని
గీటుచు వచ్చుచున్నాడు. వీనిజంక మేఘగర్జనమని
భయము వొడముచున్నది.

దామో : అదియూ విషయము సరి, ఆర్యసంకర్షణా నీవీ గోప
కన్యలను గోపబాలురను దీసికొని పోయి యీసమీప

పర్వతాగ్రమున నుండుము. దురాత్మృడైన యీ
యరిష్టవృషభునితో నా పోరాటమును జూచు
మండుము.

(అందరితో సంకల్పబుడు నిష్కమించును.)

దామోదరుడు: ఇడుగో దురాత్మృడరిష్టరథరాక్షసుడు.

తే. గీ. క్రుళ్ళగించుచు నెలను ఖురముకొనలఁ
గూల నెయుచుఁ దటములఁ గెమ్ముకొనల
వ్యగ్రదృష్టుల గెపులు భయము చెంద
ఊకె పెయుచు వృషభుఁడీవంకె వచ్చు. 4

(అరిష్టర్థుడు ప్రవేశము.)

అరిష్టరథుడు: వినుండోహో

శా. ఆకాశంబటు శృంగకోటులను వ్యయ్యన్ స్థూలదేహంబునన్
నీల్మల్మల్మ నీలకంఠుని మాని యావృషభవేషచ్ఛన్నరూపుండనై
ఏకన్ బృంహవనమ్ము గర్జనల నాభీలమ్ముగాఁజేసి య
స్తోకప్రాత్తితబాహువిక్రమతఁగూర్చునోతువున్నేడివే. 5
మఱియు,

కం నారంకె వినిసయంతన
యారామల గర్భస్యావ మింతట నయ్యెన్
ధారుణీయుఁ గంపమొందెడి
కారదపులు చెట్లు కూల ఖరఖరనిహతిన్. 6

అనందగోపకుమారుడెక్కడ? ఓ హా నందగోప
కుమారా యెచట నుంటివి?

దామో: ఓరీ గోవుపాధమా చూడు మీప్రక్క

అరిష్ట: (చూచి) ఏమిది!

తే. గీ. ఏల జలియింపకుండె నీబాలుడెప్పుడు
భయదవేపుని నను జూచి బడలు వడఁడు
విన్మితుఁడు గాఁడు నాజంకె విని యిదేమొ
అధికబలవంతుడెను సత్యమ్మితండు.

7

దామో:

తే. గీ. వెఱపనుపదంబు నీనోట విందు నేడె
భీతచిత్తులకభయప్రదాతనగుచు
నిధరాతలమున జనియించినాను
భయపడఁగనేల నీవేషభాషణముల.

8

అరిష్ట: బాలురకు భయమెట్లు తెలియునోయి.

దామో: ఓరీ గోవుపాధమా నేను బాలుడననియా నీ
తిరస్కారభావము-

తే. గీ. బ్రతుకు నెవ్వడు జగతిని బాలకృష్ణ
సర్పదప్టుండు, ఎఱుంగవే న్నందుడప్పుడు
బాలవయసున నుండఁగా గూలనేసె
క్రొంచమను సర్వతంబును మనత మీర.

9

తృతీయాంకము

అది యటులుండనిమ్ము,

కం. మఱియొకటి వినుము, మూర్ఖా
గరగరమను కఠినశిలలు గలిగిన శ్రేణం
బెరియుట వినమే మును
వరపల్లవమాత్రమైన వజ్రముతోడన్.

10

అరిష్ట: మాటలు చాలించితివేమోయి నందగోఁపపుత్రా

దామో: నిమ్నుఁ జంపుటకు.

అరిష్ట: శక్తుడవే నీవు?

దామో: సందియమా?

అరిష్ట: అయిన శత్రుదాల్పుము నీకుచితమైన శస్త్రమును

దామో: శస్త్రమూ, ఓరీ

ఉ. సారములేని నీచుడవు శస్త్రము కావలెనందువిన్న, దు
ర్వారగిరింద్రసానుపరిభాసితమద్దన బాహుసారమే
పారెడి శస్త్రమిత్రతీ, బలాధ్యము మద్భుజదండమిచ్చ ని
స్సౌరను జంపదేని మనఁబోలునె నాకిల నాదుపేరిటన్.

11

అరిష్ట: అయిన యుద్ధము చేయుము.

దామో: ఓరీ గోవుషాధమూ నాకాలి నొక్కదానిని గడ
లింపుము నీకు శక్తిగలదేసి.

అగ్నిష్ఠ: ఇదియు నొక ఘనకార్యమా (కడలింప యత్నించి
మూర్ఛితుడై పడును)

దామో: భయపడకుమోరీ స్వస్థుడవు గమ్ము. ఈ
మాత్రపు బలమునకేనా యింత గర్వము నీకు!

అరిష్ట: (సమాశ్వాసమునంది తనలో)

త. గి. ఇతఁడు సురరాజు పురుషాతుడెమొ లేక
శంకరుడెమొ లేక కేశవుడ యగునొ
ఏల వ్యర్థంపు తర్కంబు తిప్పుడు నాకు
ఇతఁడు సాక్షాత్తు విష్ణువే యిది నిజంబు

12

మఱియు,

కం. ఇందు జనించె నితండిపు
దందున్ జనియించె నాఁడు హరి యిది నిజమౌ
ఎందెందు మేము పుట్టిన
అందందే పుట్టు దానవాంఠకుడగుటన్.

13

కానిమ్ము. విష్ణుదేవునిచేతఁ జచ్చితినయేని నాకుఁ
బుణ్యలోకప్రాప్తియే గల్గును. కావున యుద్ధమే చేసిన
వీనితో (ప్రకాశముగ) నందగోపపుత్రా ద్వైతఁడనే
ఁనుంకను. నీతో యుద్ధము చేసియే తీరుదును.

దామో: ఇంకను మదాంధుడవేనా ?

త. గి. వానాకాలంపు మేమంబు భాతినేల
గర్జనము సేయ రాకన, కాచికొమ్ము
పజ్రహతమౌచు సంజనపర్వతంబు
కూలినట్టుల కువి నిన్ను గూల నేతు.

14

(పడవేసిచంపును) ఇదే చచ్చె నీనురాత్ముడు.

ఉ. మోమును నేత్రముల రుధిరపూర్ణములైనవి, మూపురంబు ను
ద్దామమునైన వాలము పదంబులు కర్ణములున్ జలించెడిన్
భూమిని గూలె బ్రాణములు బేయదురాత్ముడితండు సు
త్రాముని పజ్జభిన్నత ధరంబడు నంజనపర్వతంబునాన్. 15

(దామకుడు ప్రవేశించును)

దామకుడు: జయము స్వామీ, ప్రభువు సంకర్షణుడు
యమునా హ్రదములో కాలియుడను మహానాగ
మున్నదని తెలిసికొని పర్వతమనుండి దిగి యమున
వైపునకుఁ బోయెను. అతనిని వారింపుము స్వామీ,
నామోద: నీనును వింటి నాకాలియుడను సర్పము దర్ప
ముతో విజ్ఞప్తిగచుచున్నదని. కానిమ్మ వానిగర్వమిదే
యణచెదను.

తే. గీ. బ్రహ్మరాత్ముండు గెబ్బాహ్మణాదినర్వ
జనుల హింసించుచుండుట నత్యమిద్ది
నేడ శమియింపజాతునా నిష్ఠరాత్ము
కాంతిగల్గుత లోకంబు సర్వమునకు.

16

(నిష్క్రమింతురు.)

(తృతీయాంకము సమాప్తము.)

చతుర్థాంకము

(దామోదరుడు ప్రవేశించును.)

దామోదరుడు :

ఉ. ఏరె చకోరశాఖనమవీక్షణముల్లల గోపికాంగనల్
చారుపయోధర ల్విపులనస్తశిరోజములున్ ప్రకంపితో
ప్థారురుచుల్లలారయి నముజ్జ్వలవేష్టితవస్తయుగ్మమున్
జారంగ నన్ను వెన్పవలినారిదెకాళియనర్పభీతలై. 1
(గోపకనృకలు ప్రవేశింతురు)

గోపికలు: వలదు స్వామీ వలదీ జలాశయమును ప్రవేశింప
కుండు. ఇది దుష్టసర్పనివాసము.

దామో: విషాదమేల ఇదె చూడుడు.

ఉ. ఈయమునానృపంతి పరిహినవిహంగమయాభమై శయా
మేయవికంపిదంతికరమృష్ణజలంబును నైసదిప్పడి
తాయములస్థలంచి మధుతుందిలమైద హితేక్తి గోపికల్
ఈయదికూడదన్న నెరియించెద పట్టద గాళియున్ ఖలున్. 2

గోపి: సంకర్షణప్రభూ నీవైనను వారింపుము దామోదర
స్వామిని.

(సంకర్షణుడు ప్రవేశము.)

బాలచరితము

సంకర్షణుడు: భయవిషాదములేల మీ కు గోపికలారా, మీ
యనురాగమునకు కృతజ్ఞులము. చూడుండి దే.

చం. తనముఖకొటినుండి పరితఃప్రకటికృతదుర్విషాగుల
స్థనలఁగఁ జేయు దిక్కులను గాళియుఁ డీయెడ దుర్విషగుఁడీ
తనిఁ బొలియింపనేగెడు నతర్కితచేగుని గృష్ణుఁ జూచి పం
దనముల నాచరించు బయనమృశిరస్కుఁడు కాళియుండఁపె 3

గోపి: చామోదరప్రభువంతటివాఁడే.

చామో: విశ్వకల్యాణమునకై యిదే యీ సర్పమును వేగ
ముగ వశపఱచి కొందును.

(ప్రదమునఁ బ్రవేశించును.)

అందఱు: అయ్యో పొగలు వెలువడుచున్న వీహృదము
నుండి.

చామో : ఎంతటి లోతీ హృదము. ఇక్కడ

తే. గీ. ఇంద్రనీలనమోర్ములనెనఁగి నల్ల
పట్టుపుట్టంబుతో సరివచ్చు హృదము
కాలియుని విషధూప సుంకలితమౌర
ఈవిషాగులు శాంతించు నిదె గనుండు.

4

(నిష్క్రమించును.)

(వృద్ధగోపాలుఁడు ప్రవేశించును.) అయ్యో! గోప
కన్యలు వలదన్నను ప్రభువు ప్రదమును ప్రవేశించెను.

వృ. గో: సాహసము కూడదు స్వామీ. వగాహములు పెద్దపులులు నేనుగులును నీహృదములోని నీగు త్రాగి యిచటనే చచ్చినవి. (చూచి) ప్రభువు కన్పించడేమి? ఏమియుఁ దోచకున్నది. కానిమ్మా కుంభ పలాశ వృక్షము నెక్కి గమనింతును. (చెప్పునెక్కి చూచును.) అయ్యో పొగలు వెలువడుచున్నవి ప్రాదమునుండి!

సం: చూడుడు మీరందఱును.

తే. గీ. కాలియునిబట్టి తేయంబు కలచి వాని
భాగమందున నిలచె దామోదరుండు
కాయమేపాలపై శచికాంతు బోలు
నీలసర్పంబుపైనున్న బాలుఁడిపుడు.

5

వృ. గో: ఎంతటి మహాకార్యమొనర్చెనీప్రభువు!

(కాలియుని బట్టికొని దామోదరుండు ప్రవేశించును)

దామో: ఇదే చూడుడు

తే. గీ. దర్పితుండైన కాళియుతలను పాద
మొకటి పెట్టితి, వైజయంతికను బోలె
బాహువెత్తి విషోల్పాపఞ్మునందు
లీలఁనర్చింతునేను హల్లీనకంబు.

6

అందరు: ఇదేమి వింత కాళియుని షడగ్ధేదింటి నాశ్రమించి
స్వామి హస్తీనకన్యత్యమును జేయుచున్నాడు.

దామో: ఇప్పుడి పూలను గోయుదును.

కాలిగూడు: ఆఁ.-

శా. ఏతైలంబటు మన్నుగప్పినది యాశృష్టన్ మనాంధ్యమ్మునన్
పాశంబై పణి దానిగట్టినది యాపాదోధినిన్ దృచ్చునాఁ
దాశక్రేభకరమ్మునట్లు మరిసంబై యొప్పు బొగమ్ముల
స్మితైర్యమ్మిదెఁతుంచి కొందు సనువుల్ నిక్కంబు చామోదరా.7

నృ. గో: ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! ఈప్రభువు కుసుమకోమలము
తైనానపాదద్వంద్వముచే యమునలో నున్ననుహా
నాగమును తొక్కుచుఁ గుసుమములఁ గోయు
చున్నాడు. తొక్కుము స్వామీ తొక్కివేయు
మీ దుష్టసర్పమును నేనును సాయపడెదను— నాకు
భయము వేయు చున్నదిప్రభూ. అయిన నీవిషయమునిదే
నందగోవునకు దెల్పుదును.

(నిష్క్రమించును)

చామో: తే. గీ. కుసుమనలోనుండి నక్కమినముల నెల్లఁ
గాటువైచెను ఎత్తుఁడి కాళియుండు
వెలికి గ్రక్కును పూత్రారములను వీనిఁ
బట్టి నొంతును గట్టున బాట వైతు.

కాళి : ఓయీ,

తే. గి. తీవ్రరోషాగ్నితప్తమద్దహవాహ
మవని యెల్లను మాడ్చి వేయంగగలదు
ఈమహాజ్వాలలే నిష్టహయింపగలవు
ఇహవరంబుల నిన్దాప నెవడు గలడు. 9

దా : నీకంతటి శక్తి గలదేని నా ఘజమొక్కటి వహిం
పును కాళియుడా.

కా : హా హా హా,

కం నాలుగు చెఱుగుల నేలను
పోలగ గులపర్వతాళిపూరితజగమున్
లీలగ దగ్ధము చేయగఁ
జాలుడు నిబుజము గాల్పశక్తుడ గానె. 10

ఆగుమిప్పుడు నిన్నిదే భస్మము చేయుచున్నాను. (విష
మును విడుచును.)

దామో : నీపరాక్రమమంతయుఁ జూపితివిగదా!

కాళియుడు : (నమ్ముడై) దేవా శ్రీమన్నారాయణా అనుగ్ర
హింపుము.

దామో : ఇట్టి యీపరాక్రమమూచే నీవు దృష్టఁడైతివా
కాళియూ?

కాళియుఁడు: అనుగ్రహింపుము దేవా,

తే. గీ. కలదు గోవర్ధనము నెత్తఁగల బలమ్ము
సారవంతము మందరశైల మటుల
నీదుబాహువు నాతరమే దహింప
ముజ్జగంబుల కీయ్యది ప్రాపు దేవ.

11

స్వామీ! అజ్ఞానమదాంధుడను. తమింపుము.
నాయంతఃపురజనముతో నిదే శరణాగతుఁడనైతిని.

దా : కాళియుఁడా నీవీయమునా హృదమును జొచ్చుటకు
గారణము?

కాళియుఁడు: తమవాహనమగు గరుడునివలన భీతిచే స్వామీ,
గరుడభయమును దొలఁగింప నభయ మీవేడుదును.

దా : అట్లే యగుఁగాక.

తే. గీ. నాదు పాదచిహ్నితమాయె నీదు శిరము
దీని గన్నంత గరుఁడుండు తృప్తి చెంది
కరుణ నీకిచ్చు నభయంబు, గలుగదింక
గరుడభయ మెట్ల ఘమ్మికఁ గాళియుండ.

12

కాళియుఁడు : అనుగ్రహింపఁబడితిని.

దా : నీవిక హృదములోనికి బొమ్ము.

కాళి: చిత్తము, భగవదాజ్ఞ.

(పోబోవసు)

దా : అయిన నిటు రమ్మొకసారి.

కాళి: ఆజ్ఞ దేవా.

దా : నేఁగు మొదలుగ గోబ్రాహ్మణులకుఁగాని తదితరప్రజా
నీకమునకుఁగాని యెట్టి ప్రమాదమును దలఁపఁగూడదు
సుమా.

కాళి : దేవా, యీయమునాజలము మద్విషదూషితము.
కాన విషమును పసంహరించి నేనిందుండి వేరొక
యెడకుఁ బోయెదను.

దా : మంచిది, వెడలిపోమ్మిటనుండి.

కాళి: శ్రీమన్నారాయణుని యాదేశము (సవరివాచుఁడై
నిష్క్రమించును)

దా : ఈహృదమునందు నేఁగోసిన పురుషులను గోప
కన్యలకిస్తును. (నడచును.)

గోపకన్యలు: ఇడే ప్రభువు దామోదరుఁడు! తేమముగా
నితే వచ్చుచున్నాడు. ప్రభువునకు విజయము.

సంకర్ష : గోబ్రాహ్మణహితము జరుగుట మహాభాగ్యము.

దా : ఇవిగో కుసుమములు తీసికొనుఁడు.

గోపికలు : ఈ పుష్పముల నింతపరకు మహర్షిలెవ్వరును
గోయనేలేడు స్వామీ. ఎవ్వరును వీనిని స్పృశింపను

లేదు. సూర్యచంద్రకిరణములుగూడ నీనిపై సోక
లేదు. ఇట్టి యీగుసుమములఁ గైకొన భయమగు
చున్నది (ప్రభూ

దా : పాపము మీరివివరిగో భయపడి యుండిరి గాన
నిష్ఠుడు నల్ల భయాకులితలగుచున్నారు. నేను స్పృ
శించితిఁగదా! నీనికి సౌమ్యభావము సుప్రాప్తించి
నది. కానఁ దీసికొనుడు. (ఇచ్చును.)

గోపికలు : చిత్తము. (తీసికొందురు)

(భటుడు ప్రవేశము)

భటుడు : ఓగోపాలకా, ఎక్కడ ఆనంద గోపపుత్రుఁడు!
గోపాలగుడు: ఇదుగో యిక్కడనే. కాళియుడను దుష్టసర్ప
మును జంపి గోపకన్యకలతో నిచటనే వివహరించు
చున్నాడు.

భ : నందగోపకుమారా, అన్వర్థనామధేయైవ ఉగ్రసేన
పుత్రుఁడు కంసరాజు నిన్నాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

దా : అతనియానతి మేమి నాకు!

భ : మఘగానగరమున ధనుర్మహమను మహిమాత్మనము
జరుగనున్నది. ఆమహోత్సవమును జూచుటకై నీవు
సపరిజనుడవై గానలయునని వారియాజ్ఞ.

దా : ఆర్యసంకర్షణా యిదేగదా దేవరహస్యకాలము!

సంకర్ష : అయిన మనము వేగముగ నేగుదము.

దా : తప్పక యేగ వలయును.

తే. గీ. రత్నమకుటుంబు దొర్లి ధరంబడంగఁ
గేశములు హరములు త్రైవ్య గీటడంతుఁ
గంసు దుష్టుని నేడె నాగంబు నిట్టి
ఘనమృగేంద్రము పాలియించుకరణి నేను.

13

దానిని దీసికొని రాజమంటపాభిముఖుడై వెళ్ళెను.
ఆ బాలుడు

తే॥ గీ॥ నెమలిపింఛంబుఁ బుష్పదామములు దాల్చి
మృత్యువే యన రోషరక్తక్షణుడయి
చుట్టె వీతాంబరము నభిశోభితాంగుఁ
డగుచు వచ్చెడి రాముడు సనుగమింప. 3

రాజు: ఏల నాహృదయమిట్లు దడదడ కొట్టుకొనుచున్నది?
పొమ్ము నీవు మాయాజ్ఞగ చాణూరముష్టికుల రమ్మ
నుము. వృష్టి కుమారులకును జెప్పము యుద్ధసన్న
ధులు కండని.

భటు: చిత్తము (నిష్క్రమించును)

రాజు: నేనిదే ప్రాసాదము నెక్కి చాణూరముష్టికుల యుద్ధ
ము తిలకింతును (ఎక్కి)
ద్వారమును దెరువుము మధురికా,

(ప్రతీహరి ప్రవేశించి)

ప్రతీ: చిత్తము (అని తెలుచును)

(ప్రవేశించి రాజు ఆసీనుడగును)

(చాణూరుడు, ముష్టికుడును, భటుడును ప్రవేశింతురు.)

చాణూరుఁడు :

కం॥ మత్తిల్లిన కరిభంగిని నే
నిత్రత దృష్టుండ నాజి నెంతయు నేర్తున్
చిత్తంబు తత్తరింపఁగ
నత్తువ నీబాలకృష్ణుఁ జంపెద లీలన్,

4

ముష్టికుఁడు :

తే. గీ. ముష్టికుండనుపేరున రుష్టుడ నయి
లోహమయముష్టికరముల నాహవమున
రాముఁ జంపెద నేను, వ్రజంబు పర్వ
తాగకూటంబుఁ బడవైచినటుల నిప్పుడు.

5

భటు: ఇదే మహారాజు. సమీపింపుఁడు మీరిద్దఱును.

ఇరు: విజయము మహారాజులకు.

రాజు: చక్రవర్తి ఋణముదీర్చికొనుటకన్నివిధముల యత్నిం
పుఁడు మీరిరువురును.

ఇరు: మల్లయుద్ధవిశేషముల నన్నింటిని జూపి తప్పక కృత
కృత్యుల మయ్యెదము ప్రభూ!

రాజు: ఆవశ్య మట్లే చేయుఁడు. గోపదారకుల రమ్మనుము
ధ్రువసేనా

భటు: చిత్తము (నిష్క్రమించును)

(దామోదరి, సంకర్షణులు ద్రువసేనునితోఁ బ్రవేశింతురు.)

దామోదరుడు :

తే॥ గీ॥ పుట్టె మలిజన్మమున దానవుండు నగుచు
కంఠుఁ డీతనిఁ జంపినకాని నాకు
నంతనము నీదు మధుర, ఘోషంబు నందుఁ
బనులు నేజేసినవి వ్యర్థమని తలంతు. 6

సంకర్షణుడు :

తే. గీ. లోహముష్టుడై రంగము లోన మిగుల
రుష్టుడైయున్న ముష్టికు ముష్టిమాత
ములను వధియింతు సంభోదములను జీల్చు
చండవాతంబు వోలెఁ బ్రచండగతిని 7

భటుడు : వీరే మహారాజు లాసీనులై యున్నారు. దగ్గఱకుఁ
బొండు మీరిద్దఱును.

ఇద్దరు : ఏమి, ఎవ్వనికీతఁడు మహారాజు?

భటుడు : యావద్విశ్వమునకును మాకును గూడ.

దామో : అట్లు కాదీ నాటినుండియు.

భటుఁ : మహారాజులకు జయము. ఇదే వీరేవారు ప్రభూ.

రాజు : (చూచి) ఈతఁడా ఆదామోదరుఁ డనువాడు!
ఆశ్చర్యము.

గా॥ శ్రీమంతుండును మత్తదంతివతిమ స్థితప్రశాంతస్ఫురత్
స్థేమంబున్ స్థిరపీనబాహువులునున్ దీప్యద్విశాలరమున్
శ్యామంబైన తనూరుచుల్ మెరయు నాహ విని చారిత్రముల్
నేమున్వొంటిని చిత్రమే! యితఁడు పాలించున్ త్రిలోకంబనన్. 8

లలిత గంభీరాకృతిగల యీరెండవ యాతఁడెరిసి
యన్నయగు రాముఁడట !

తే. గీ. కమలవత్తాయతామందు కమలవైరి
సదృశ యాపుండు నీలవస్త్రంబుఁ దాల్చి
పరిమనమదీర్ఘభాహుఁడై పరఁగు నితఁడు
నల్లకలువపూమాల కంఠమునఁ దాల్చు

9

దామో : ఆర్యసంకర్షణా, వీరిరువురేనా మనతో యుద్ధము
చేయ సిద్ధముగ నున్నవారు ?

సంకర్ష : అట్లే కన్పించుచున్నది.

రాజు : యుద్ధము కానిమ్ము ధ్రువసేనా.

భటుఁడు : చిత్తము. (మాలను విసరును.)

చాణూరముష్టికులు : మోయింపుఁడు యుద్ధభేరులను,

చాణూరుఁడు : రావోయి దామోదరా నాభుజయుగళమున
నలిపివేయుదును.

దామో : (చాణూరునితో)

తే. గీ. నిలచినాడను చూడు నాబలము నిపుడు:

ముష్టికుఁడు: ఓయి రామా! నాపిడిగుద్దలతో నిన్నిపుడు
పిండిగొట్టి రక్తమాంసములు పైకి లాగి చంపి వార
వేయుదును రమ్ము.

సంకర్ష:

ఓరి ముష్టిక, యమపురి నుంటివిదుగో

(అందఱును గలియఁబడి మల్లయుద్ధము చేయుదురు)

దామో: (చాణూరుని జంపి)

అస్తులన్నియు నుగ్గయె,

సంకర్ష: (ముష్టికునిజంపి)

హతుఁడు వీడు

దామోదరుడు :

అసురఁ గంసుని యమపురి కంపుదీపుడు.

10

ప్రపాదమునెక్కి కంసుని తలను బట్టి క్రిందఁ బడవేసి)

దురాత్ముఁడగు నీకంసుఁడు

చం. కరములు జానువుల్నిడలు ఖండితము ల్వదనంబు రక్తమే
దురమును నైతములైతికి త్రుక్కిన పితని హరపంక్తులున్
ధరఁ బడె ఛిన్నమై, యధిక దర్పితుఁడీ దనుజేంద్రుఁడాపురం
దరభిదురప్రభిన్న వసుధాఢరమట్టులఁ గూలె నిత్రతీన్.

11

(తెరలో)

(10-వ పద్యము.)

తే. గీ. నిలచిరాడను జూడు నాబలము నిపుడు
ఓరి ముష్టిక యమపురి మంటి విదిగో
అస్తులన్నియు నుగ్గయె హతుఁడు నీడు
అసురఁ గంసుని యమపురి కంపుదీపుడు.

10

అయ్యో మహారాజ.

(మఱల నేపథ్యములో)

వృష్టియోధులారా, అనావృష్టి శివక హృదిక
పృథుక సోమదత్తాకూరాని యోధులారా రండు
వేగము. ఇదే మహారాజ ఋణమును దీర్చుకొను
సమయము. రండు వేగ.

దామో:: ఈసేనను నివారింపుము ఆర్యసంకర్షణ.

సంక: ఇదే ఒక్క యడుగు ముందుకు వేయ నీయను.

తే. గీ. రథతురగ గజవేగ విభ్రాంతమగుచు
ప్రాస కుంతాదికాయుధ పాణియైన
సేన కైభింప జేయుదు, పేనవీచి
కాయుత జలధి బవనంబు కరణి నిపుడె.

12

(వసుదేవుడు ప్రవేశించును)

వసుదేవుడు: ఏల ఈసాహసము మధురావాసులారా!

తే. గీ. ఇతడు నాజ్యేష్ఠసుతుడు రోహిణికి బుద్ధి
ఇతడు దేవకి ముద్దుల సుతుడు వినుడు
ఏల ధరియింప శస్త్రంబు లిపుడు మీరు
విష్ణువే కంసు జంప నావిధ్యవించె.

12

సంకర్ష. (చూచి) ఏమిది పితృపాదులు విచ్చేసినారు! సంకర్ష
ణాభిఘానుడనిదే నమస్కరించుచున్నాను తండ్రి.

దామో: దామోదరనామఁడ నిదే ప్రణమిల్లుచున్నాను
పితృపాదపద్మములకు.

వసు: సదా విజయవంతులు గండు. నేడుగదా నేను సత్పుత్ర
జన్మసాపల్యము నందఁ గంటిని,

ఇద్దఱు: అనుగ్రహింపఁ బడితిమి.

వసు: ఎవఁడక్కడ.

(భటుఁడు వ్యవేశించును)

భటు: ఆర్యపుత్రులకు జయము.

వసు: ఈక శేబరముల నావలఁ బొరవేయుము.

భటుఁడు : చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

గోపాలకులందఱు: హ్రా హ్రా హ్రా. గోపాలక రాజ్యమైనదిపు
డంతయు.

వసు: ఎవఁడక్కడ.

(భటుఁడు ప్రవేశము)

భటు: జయము పూజ్యపాదులకు.

వసు: ఇదె దామోదరుని యాదేశము. ఉగ్రసేనుని చెఱినుండి
విడిపించి మధురారాజ్యాభిషిక్తుని జేసి ప్రవేశపెట్టుము.
పొమ్ము వేగముగ.

భటుఁడు: చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

వసు: (వినుచు) ఏమిది?

కం. మొరయును సురతూర్థములిదె
కురియును వర్తంబు కుసుమగుచ్ఛముతోడనే
దురితుడగు కంసుఁ జంపిన
వరకృష్ణుని గొలువ నిటకు వత్తురు త్రిదశుల్.

14

(నే పథ్యమున)

ఉ శ్రీకరమై కసత్కనక చిత్రిత హర్మ్యసుశోభితంబునై
ప్రాకటరాజ హర్మ్య పణభాసురమౌ మధురాపురంబు. ము
ల్లొకములన్దయించు సురలోకపరుం డమరేంద్ర పాలకుం
డి కమలాక్షుడేముత మహీన శుభంబుల నెల్లకాలమున్. 15

వసు: ఓ మధురానగరవాసులారా వినుండు. దైత్యేంద్ర
పురార్గళోత్పాటనపటిష్ఠుడై సర్వ విజయుడై వసు
దేవునకుద్భవించిన యీ వాసుదేవుని యనుగ్రహము
వలన ఉగ్రసేనమహారాజు తిరిగి రాజ్యాభిషిక్తుఁ
డాయెను. ఇపుడిట నాతనిశాసనమే ఘోషింపఁబడు
చున్నది.

లిందఱు: వృష్ణిరాజ్యము స్థాపితమైనదిపుడు.

వసు: మహారాజును ప్రవేశపెట్టుడు.

భటుడు: చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బాలచరితము

(ఉగ్రసేనుడు ప్రవేశము.)

కం. పురుషాతు నపుడు విష్ణువు
కరుణించినకరణి నేడు కంసాంతకుడున్
కరమరుదుగ నన్నాచెను
వరకృప, నా భాగ్యమెన్న వశమే యింకన్ 16
భగవదనుగ్రహమువలనఁ గృష్ణసముద్రమును దాటఁ
గల్గితిని.

(నారదుడు ప్రవేశించును.)

క. ఇదె కంసుడు మరణింపఁగ
త్రిదశేంద్రుని శాసనమున దేవతలెల్లన్
ముదమున నచ్చరలేమలు
కదియఁగ నరుదెంచిరిపుడు గంధర్వులతో. 17

దామో: ఆహా! దేవర్షి నారదుడు! దేవర్షి స్వాగతము.
ఇవే యర్ఘ్యపాద్యములు. (ఇచ్చును.)
నారదుడు: అన్నియు గ్రహింతును. గంధర్వాభిరసలు పాడు
మన్నారు దేవా.

నారాయణ నమస్తుభ్యం
కారుణ్య పయోధి దేవగణ సంసేవ్యా
ధారుణీ గాచితీవయ్యా
యారాక్షసుఁ గంసుఁ జంపి యిత్రతీ దేవా 18

దామో: సంతృప్తుడనైతిని:— దేవర్షి. ఇంకను బ్రియమేమి
చేయఁగలను మీకు

నారదుడు:

తే. గీ. విష్ణుచేపుండు నాసేవఁ బ్రీతుఁడేని
నాపరిశ్రమ నఫలమైనదిగఁ దలఁతు
పాదు నిప్పుడ న్వర్ణకమునకు నేను
విబుధవరులెల్లరిపుడు నావెంటరాఁగ

19

దామో: దయచేయుండు. పునర్దర్శనమగుఁ గాక.

నార: భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుని యాజ్ఞ.

(నిష్క్రమించును)

భ ర త వా క్య ము

తే. గీ. ఇంధ్య హిమవద్గిరీంద్ర సంవేష్టితమును
జలధిరశనయునైన యీశకలధరణి
వరలుఁ గావుతమేకాతపత్రయగుచు
రాజసింహుండు గాచుత రమణ మీర

అందఱును నిష్క్రమింతురు.

బాలచరితము : : సంపూర్ణము

బాలజ ప్రెంటర్స్, నెల్లూరు,

త ప్పొ వ్వు ల వ ట్టి క

పుట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు
ii	5	నాఁటినుక	నాఁటిదనుక
21	5	ఘూర్ణి తెంబగు	ఘూర్ణి తింబగు
26	10	భూలోకంబున	లోకంబందున
30	5	వల	వలన
32	3	వేష	వేశ
33	13	ద్వితీ	ద్వితీయాంకము
42	13	సంకోచంబునుమాని	సాకూతంబుగనిట్టి
43	6	వేషుని	వేషుని
46	14	అదురా	అదురా
52	14	గరుఁడుండు	గరుడుండు
65	3	కురియురు	కురియును
68	2	నింధ్య	వింధ్య

బాలాజి పింటర్స్ - నెల్లూరు.
